

سفر نامه

گذری در کوهرنگ چهارمحال و بختیاری
سفر به سر چشمه زاینده رود

زرو احمدزاده، راهنمای طبیعت گردی

یکی از ارکان مهم در تقویم برای اهالی سفر روزهای قرمز رنگ هستند. همان ابتدای سال تمام تقویم را ورق می‌زنیم و به دنبال تعطیلاتی هستیم که یا شنبه باشند، یا چهارشنبه. این بار هم بخت با ما یار بود و در اوپسین روزهای بهار یکی از همین تعطیلات دلچسب نصیب مان شد، و این بهترین فرصت بود تا کمی دور تر برویم پس چهار محال و بختیاری را انتخاب کردیم. استانی کوچک در همسایگی اصفهان که از دید مسافران دور مانده است و با اینکه سر چشمه زاینده رود اینجاست اما همه به دیدن خود زاینده رود می‌روند. صبح زود به راه افتادیم و به وقت نهار شهر کرد بودیم. شهری آرام با مردمانی مهمان دوست که از هر کسی آدرس رستوران می‌پرستیدیم باروی خوش و لیخند راهنمایی مان می‌کرد. بعد از صرف نهار و استراحتی کوتاه به سمت کوهرنگ رفتیم. تابلوهای چشمه کوهرنگ را دنبال کردیم تا به چشمه اصلی رسیدیم، آبی که از دامنه‌های زرد کوه بختیاری سر چشمه می‌گیرد و اینجا با فشار زیاد و حجم وسیع از دل کوه بیرون می‌ریزد تا پس از گذر از نیچ و خم‌های فراوان به دریاچه سد کوهرنگ بریزد و از تونل اول کوهرنگ وارد زاینده رود شود. خنکای آب در این بعد از ظهر گرم روح مان را نیز خنک می‌کند. پس از بازدید از کوهرنگ به سمت چشمه دیمه رفتیم که در نزدیکی کوهرنگ است و یکی از سرشاخه‌های اصلی زاینده رود است. در نزدیکی چشمه دیمه مکان مناسبی پیدا کردیم و شب را همانجا چادر زدیم و ماندیم. فردا صبح به سمت شیخ علی خان رفتیم که آبشار کوچکی دارد و صبحانه را در کنار آبشار خوردیم و جاده را ادامه دادیم تا به یکی از نادرترین و عجیب‌ترین آبشارهای استان چهارمحال و بختیاری برسیم. غار یخی چما که به تونل یخی چمانیز معروف است در مقابل دشت چما واقع شده و شبیه تنگه‌ای بزرگ و یک انباری پر برف است که از ارتفاع برف‌های آن تا ۵۰ مترتزی می‌رسد.

نشستن برف زمستان در تنگه‌ای صخره‌ای، زاویه تابش نور خورشید به تنگه و آب شدن برف‌ها در تابستان، باعث فرسایش قسمت پایین برف‌ها شده و به تدریج تشکیل یک غار یخی در طول گذشت صدها هزار سال رقم زده است. از رودخانه‌ای که از زیر غار یخی رد می‌شود عبور کردیم و به تونل رسیدیم که سقف و دیوارهایش پوشیده از برف بود و قندیل‌های یخ از سقفش آویزان. از تونل بیرون آمدیم نهار را در کنار عشاير بختیاری که در دشت چما سیاه چادرهایشان برپا بود خوردیم و جای مهمان‌شان بودیم. به جرات می‌توانم بگویم عشاير بخشندترین مردمان هستند چرا که هر آنچه دارند در طبق اخلاص برای مهمان‌شان می‌آورند. با عشاير خداحافظی کردیم و به سمت تالاب چغاخور به راه افتادیم. از لحاظ جغرافیایی این تالاب در دهستان چغاخور و در دامنه ارتفاعات برف‌آفتاب و در امتداد کوه‌های کلار واقع شده است. چغاخور یکی از وسیع‌ترین تالاب‌های استان چهارمحال و بختیاری است و ویژگی منحصر به فرد تالاب، وجود نوعی ماهی از خانواده گامبوزیا (کیور دندان) است. اینجا هر کس به طریقی مشغول لذت بردن از طبیعت تالاب است. آرامش اینجا را نمی‌توان با هیچ چیزی عوض کرد پس تصمیم گرفتیم شب را همین‌جا اتراق کنیم و فردا به سمت تهران بازگردیم. در مسیر بازگشت در بلداجی توقفی کوتاه کردیم و از گره‌های منحصر به فرد بلداجی خریدیم. نمیدانم چرا همه گز را با اصفهان می‌شناسند؟ آب را کوهرنگ داد و اصفهان معروف شد، گز را هم بلداجی ساخت و کسی آنجا را نشناخت. نگذاریم چهارمحال مهجور بماند.

در حالی که گردشگری نجومی و تورهای مربوط به آن در جهان بسیار مورد توجه است و هر روز پیشرفت بهتری دارد، در کشور ما با وجود داشتن شرایط اقلیمی مناسب و وجود مکان‌ها و پایگاه‌های کویری بسیار، هنوز نتوانسته جایگاه خود را پیدا کند

خارجی، باهدف اصلی گردشگری نجومی به کشور سفر نمی‌کنند اما در شرایطی که پدیده‌های نجومی مانند گرفت کامل، بارش شهابی و... در کانون ایران رخ دهند، برای دیدن این پدیده‌ها در تورهای نجومی شرکت می‌کنند. دسته‌ای از گردشگران خارجی نیز هستند که در طول اقامت خود در اقامتگاه‌های نجومی در مصر، و... به سبب زیبایی آسمان کویر، زمانی از سفر خود رایبه دیدن آسمان شب و رصد اجرام سماوی نه به صورت حرفه‌ای و بلکه به صورت یک فعالیت جانبی تخصصی می‌دهند. با این توضیح باید اضافه کرد که اغلب منتقاضیان تورهای نجوم در ایران، غالباً گردشگران داخلی هستند. وجود برخی موارد و شرایط خاص در کشور ما توکیب برخی از تورها با تورهای نجومی و نبود راهنمایان متخصص نجوم سبب شده که از کیفیت تورها کاسته شود. استفاده از راهنمایانی که به نظری می‌رسد در زمینه امر نجوم و رصد ستارگان تخصصی ندارند سبب شدن کیفیت در برخی تورها می‌شود. بنابراین به دلیل اهمیت گردشگری نجومی و جایگاه فرهنگی رصد پدیده‌های نجومی در تاریخ ایران و علاقمندی بسیاری از ایرانیان به آسمان شب، ضرورت برنامه‌ریزی برای تربیت متخصصان و راهنمایان تور نجوم در ایران دارا از تخصص در امر نجوم باشند و علاوه بر رصد، توانایی و تخصص برای شناساندن تاریخ رصدخانه‌ها و معرفی منابع و منابعی مربوط به نجوم برای علاقمندان به این شاخه از گردشگری را داشته باشند. علاوه بر این ضرورت دارد که سازمانی خاص برای برنامه‌ریزی در این زمینه و به عهده گرفتن امور مربوط به تورهای نجومی مشخص شود که توانایی ایجاد زمینه برای پیشرفت در این نوع از گردشگری را فراهم کند. الگوبرداری از سیاست پاساژ گاد برای پیشرفت در این زمینه می‌تواند مفید و موثر واقع شود. هر روز با گذشت زمان بر تعداد علاقمندان به دیدن آسمان روستایی شب و تورهای نجومی اضافه می‌شود. بنابراین ضرورت دارد که با برنامه‌ریزی مناسب و همکاری انجمن‌های نجوم و ادار میراث فرهنگی استان‌هایی که این ظرفیت را دارند، این شاخه جذاب از گردشگری به صورت حرفه‌ای در ایران دنبال شود و زیرساخت‌های آن برای پیشرفت و توسعه فراهم گردد و بتواند در جهت جذب مخاطبان علاقمندان خود فعالیت کند و رضایت خاطر آنها را جذب کند. در نهایت اگر گردشگری نجومی و مزایای مادی آن برای ماجذاب است راهی نداریم جز مدنظر قرار دادن طرح‌های جامع کنترل آلودگی نوری و توسعه «پارک‌های آسمان تاریک» (Dark Sky Parks) در کشور. دور نیست زمانی که شاهد افتتاح پیاپی پارک‌های آسمان تاریک در کشورهای همسایه خواهیم بود و آن موقع است که انگشت به دهان خواهیم ماند....

آسمان همه جا یک رنگ نیست
نجوم؛ عرصه‌ای پرطرفدار در صنعت گردشگری

ورصدخانه‌های مختلفی چون رصدخانه مراغه که بازمانده دوره‌های میانه تاریخ ایران هستند چنین چیزی را به اثبات می‌رساند. بنابراین تشریح سابقه رصد و توجه ایرانیان به نجوم را می‌توان در منابع تاریخی ایران دنبال کرد و در سایت‌های تاریخی که دارای شرایط اقلیمی مناسب هستند به همراه رصد ستارگان به تصویر کشید

آلودگی نوری؛ چالش گردشگری نجومی
با این حال آنچه اکنون ادامه توسعه گردشگری نجومی را با مخاطره جدی مواجه کرده است، افزایش بی ضابطه آلودگی نوری در پهنه ایران است. سال به سال از گستره مناطق بکر طبیعی با آسمان تاریک در کشور ما کاسته می‌شود. اکنون می‌بینیم که حتی در روستاها برای رخ‌نمایی و بزرگ جلوه دادن روستا در اولین گام اقدام به نصب تیرهای چراغ برق با نورافکن‌هایی می‌شود که بیش از زمین، آسمان را روشن می‌کنند. این یعنی نابودی بخشی از پتانسیل در آمدزایی مناطق روستایی که به خودی خود می‌توانست برای مردم شهر جذاب و انگیزه‌ای برای سفر باشد.

پارک‌های آسمان تاریک
دنیا بر خلاف جهت ایران در حال بهره‌گیری از تاریکی شب برای گردشگری نجومی است. راه این امر نیز از راه‌اندازی پارک‌هایی موسوم به پارک آسمان تاریک می‌گذرد. استانداردهای این پارک‌ها را سال‌هاست موسسه بین‌المللی آسمان تاریک تدوین کرده و بسیاری از کشورهای جهان با مدنظر قرار دادن این استانداردها، زمینه‌سازی لازم برای ترغیب گردشگران بین‌المللی را فراهم کرده‌اند. اکنون سوئد و نروژ با ساخت هتل‌هایی با سقف‌های شیشه‌ای که امکان تماشای شفق‌های اسرار آمیز قطبی را برای گردشگران فراهم می‌کند و پارک‌های آسمان تاریک می‌شمارند با منظر حیرت‌انگیز آسمان شب بر فراز دره گرند کنیون هر سال هزاران گردشگر را از اقصای نقاط جهان به خود می‌خوانند.

کاستی‌های تورهای نجومی ایران
در حالی که گردشگری نجومی و تورهای مربوط به آن در جهان بسیار مورد توجه است و هر روز پیشرفت بهتری دارد، در کشور ما با وجود داشتن شرایط اقلیمی مناسب و وجود مکان‌ها و پایگاه‌های کویری بسیار، هنوز نتوانسته جایگاه خود را پیدا کند. نبود برنامه‌ریزی درست و زیرساخت لازم و مناسب در مورد غنا بخشیدن به این بخش از گردشگری، و نبود ابزارهای لازم برای توسعه آن، سبب شده که این بخش از گردشگری در ایران کمتر پیشرفت داشته باشد. با این حال در برخی از کشورهایمان و انگلیس که دارای شرایط اقلیمی مناسب و آسمانی صاف نیستند، از تورهای نجومی کم موجود در ایران مثل پاساژ گاد، استقبال کرده‌اند. در حال حاضر، گردشگران

عکاسی نجوم است. عکاسی نجوم نیز به دو شیوه صورت می‌گیرد. عکاسی نجوم هنگامی که در اعماق آسمان و با استفاده از تلسکوپ صورت گیرد نوعی از عکاسی حرفه‌ای به‌شمار می‌آید اما چنانچه از ر دستارگان در امتداد جاذبه‌های هنری و تاریخی مانند مقبره کوروش و یا تخت جمشید عکاسی شود عکاسی نیمه حرفه‌ای است که توسط بیشتر گردشگران نجوم صورت می‌گیرد.

مقاصد گردشگری نجومی در ایران
در ایران مقاصد اصلی تورهای نجومی، مناطق کویری و استان‌های حاشیه کویر هستند. اما مستعدترین جاها برای برگزاری این تورها مناطقی هستند که مستعد داشتن آسمانی پاک و صاف و به دور از آلودگی باشند. پارک‌های ملی و مناطق حفاظت شده را می‌توان از جمله این مقاصد به‌شمار آورد. اگر از لحاظ استانی بخواهیم این مقاصد گردشگری را مشخص کنیم می‌توان به یازده استان در سطح کشور از جمله استان‌های سمنان، یزد، اصفهان، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، خراسان رضوی، گلستان، سیستان و بلوچستان، هرمزگان، کرمان و فارس اشاره کرد. علاوه بر استان‌های ذکر شده، سایت‌هایی نیز در ایران وجود دارند که در این زمینه فعالیت می‌کنند. از جمله این سایت‌ها می‌توان به پاساژ گاد، کویر مصر، متین آباد، مرنجاب و قصر بهرام، روستاهای کویری یزد، تخت سلیمان تکاب و... اشاره کرد. امروزه تقریباً اکثر شهرهای استان‌های مرقد تور نجومی در ایران دارای انجمن‌های نجوم هستند که از طریق ارتباط با آنها از طریق سایت‌های این انجمن‌ها می‌توان از تورهای نجومی و برنامه‌های مربوط به آن اطلاع حاصل کرد.

سابقه باستانی علاقه به نجوم و رصد فرهنگ ایران
به علت عدم شناخت و عدم اطلاع درست از جایگاه گردشگری نجوم، اجرای تورهای تخصصی نجوم از طرف اکثر دفاتر خدمات گردشگری مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرد و کار اصلی آن توسط انجمن‌های نجوم صورت می‌گیرد. این در حالی است که می‌توان گردشگری نجومی را با گردشگری تاریخی و فرهنگی همراه دانست. علاقه به نجوم در فرهنگ ایرانی سابقه بسیار طولانی دارد. رجوع به فرهنگ دیرینه و باستانی ایران و منابعی چون شاهنامه فردوسی و کتاب اوستا که تقریباً کهن‌ترین کتابی است که می‌تواند فرهنگ ایرانی را بنمایاند علاقه به نجوم و رصد پدیده‌های نجومی کاملاً دیده می‌شود. در آثار باستانی و معماری ایران کهن نیز می‌توان رد پای اهمیت نجوم را پیدا کرد. برای مثال، نگاره‌های موجود در تخت جمشید و توجه به پدیده‌های نجومی می‌تواند غنای فرهنگی ایرانیان باستان را به نمایش بگذارد. در دوره اسلامی نیز علاقه به علم نجوم در تمام نوره‌های تاریخی دیده شده و فعالیت‌های جانبی گردشگری نجوم،

گردشگری نجومی ظرفیتی در اماکن تاریخی و طبیعی است که با راه‌انداختن تورهای نجومی و استفاده از توانمندی و خلاقیت، گروه‌های طبیعت‌گرد و منجم و دوستداران آسمان شب را به خود جذب کرده است

بگیرند و ساعت‌ها به رصد پدیده‌های نجومی بپردازند. در تورهای نجومی معمولاً راهنمایان تور، افرادی هستند که در زمینه نجوم دارای تحصیلات هستند و تخصص دارند و یا افرادی که از کودکی مسایل نجومی را دنبال کرده‌اند و در امیدها مقام آورده‌اند نیز معمولاً به عنوان راهنمایان تور می‌توانند فعالیت ستاره‌شناسی افزایش چشمگیری داشته است. در ایران، دوستداران تاریخ، باستان‌شناسان و دانشجویان دیگر رشته‌های مرتبط، به همراه کوهنوردان و بیابانگردان با اشتیاق و کنج‌کاوی به دوستداران و متخصصان ستاره‌شناسی در کویرها و مناطق تاریخی می‌پیوندند و اغلب بر فراز بام آتشکده‌ها، خانه‌های روستایی و بناهای تاریخی دور دست و در عمق تاریکی شب به رصد ستارگان مشغول می‌شوند. گاه نیز اندک گردشگران خارجی از سوسو تورهای داخلی به این مناطق می‌آیند.

گردشگری نجومی در ایران
طبیعت زیاده‌تر از شب‌نیز چشم‌نواز و آموزنده است. آموزه‌های که ایرانیان از سال‌های دور داشته‌اند و به آن مفتخرند بزرگانی چون ابوریحان بیرونی و... که با تاریخ ایران آمیخته‌اند. نزدیک به دو دهه است که ستاره‌شناسی آماتوری که از شاخه‌های طبیعت‌گردی است، در ایران رواج گسترده‌ای پیدا کرده و علاقه‌مندیان از اقصای نقاط کشور به این فعالیت دلپذیر مشغولند. اولین تور نجوم در ایران در اوایل دهه ۷۰ شمسی توسط ماهنامه نجوم تحت عنوان تور رصدی برگزار شد و با فراگیر شدن نجوم آماتوری در بین جوانان بیشتر شد. بنابراین از سوی انجمن‌های نجوم نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری تورهای نجومی در ایران داشتند. انجمن‌های نجوم برای رصد کردن، مجبور بودند از آسمان آلوده شهرها فاصله بگیرند و مکان‌هایی را به عنوان پایگاه رصد انتخاب کنند. در گردشگری نجومی تورهای تخصصی نجوم برای کسانی که حرفه‌ای هستند نیز برگزار می‌شود و زیرساخت‌ها برای رصد پدیده‌های نجومی فراهم است. افراد می‌توانند در پشت تلسکوپ‌ها قرار

گردشگری دامنه فعالیت‌های این حوزه را به رشته‌های مختلفی جذب کرده است. علاقه به طبیعت و آسمان شب، سبب شده است که هزاران تور و گشت رصدی به پهنه‌های مختلف در دنیا ایجاد شود. تحقیق و تفحص در مورد تورهای نجومی نشان می‌دهد که برخی علاقمندان این زمینه در دنیا حتی اقیانوس‌ها را پشت سر می‌گذارند تا بتوانند پدیده‌ای نجومی را رصد کنند و آن را به نام خود ثبت کنند. «استرونومیک توریزم» یا گردشگری نجومی شاخه‌ای تخصصی از گردشگری است و متأثر از مفاهیم مطرح در علوم فضا شناختی و کیهان‌شناسی است. می‌توان این نوع از گردشگری را این گونه نیز تعریف کرد: شناخت و مطالعه ستارگان حین سفر یا سفر باهدف شناخت و مشاهده ستارگان. طی سال‌های اخیر مطالعات آماتوری ستاره‌شناسی افزایش چشمگیری داشته است. در ایران، دوستداران تاریخ، باستان‌شناسان و دانشجویان دیگر رشته‌های مرتبط، به همراه کوهنوردان و بیابانگردان با اشتیاق و کنج‌کاوی به دوستداران و متخصصان ستاره‌شناسی در کویرها و مناطق تاریخی می‌پیوندند و اغلب بر فراز بام آتشکده‌ها، خانه‌های روستایی و بناهای تاریخی دور دست و در عمق تاریکی شب به رصد ستارگان مشغول می‌شوند. گاه نیز اندک گردشگران خارجی از سوسو تورهای داخلی به این مناطق می‌آیند.

گردشگری نجومی در ایران
طبیعت زیاده‌تر از شب‌نیز چشم‌نواز و آموزنده است. آموزه‌های که ایرانیان از سال‌های دور داشته‌اند و به آن مفتخرند بزرگانی چون ابوریحان بیرونی و... که با تاریخ ایران آمیخته‌اند. نزدیک به دو دهه است که ستاره‌شناسی آماتوری که از شاخه‌های طبیعت‌گردی است، در ایران رواج گسترده‌ای پیدا کرده و علاقه‌مندیان از اقصای نقاط کشور به این فعالیت دلپذیر مشغولند. اولین تور نجوم در ایران در اوایل دهه ۷۰ شمسی توسط ماهنامه نجوم تحت عنوان تور رصدی برگزار شد و با فراگیر شدن نجوم آماتوری در بین جوانان بیشتر شد. بنابراین از سوی انجمن‌های نجوم نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری تورهای نجومی در ایران داشتند. انجمن‌های نجوم برای رصد کردن، مجبور بودند از آسمان آلوده شهرها فاصله بگیرند و مکان‌هایی را به عنوان پایگاه رصد انتخاب کنند. در گردشگری نجومی تورهای تخصصی نجوم برای کسانی که حرفه‌ای هستند نیز برگزار می‌شود و زیرساخت‌ها برای رصد پدیده‌های نجومی فراهم است. افراد می‌توانند در پشت تلسکوپ‌ها قرار

پگاه دهدار، راهنمای گردشگری

تابستان امسال را با پدیده‌های نجومی منحصر به فردی آغاز کردیم. خورشید فرنگی‌ای که بنابه موقعیت و شرایط وضعی موجود در نواحی جنوب شرقی کشورمان بیشتر نمایان بود و این امر سبب شد تا بسیاری از اهالی نجوم، سفر و مشتاقی به دیدار این پدیده به این نواحی سفر کنند... عمر نگاه کردن به بالای سر برای دیدن ستارگان، ماه یا دیگر پدیده‌های آسمانی و وضعیت حرکت ستارگان به بلندای عمر بشر است. اما آسمان همه جا یک رنگ نیست. مفهوم نجوم برای بسیاری از ما با قصه مسافر کوچولو و ستاره دنباله‌دارش شکل گرفت. ستاره‌های سرگردان که باوری نبود برای مسافر کوچولو که او را به سمت کهشکان‌های دور دست می‌برد. بعدتر کتاب‌های درسی مفهوم عمیق‌تری از نجوم را در ذهن ما شکل دادند؛ منظومه شمسی، زمینی که به دور خورشید می‌گردد و سیاره‌هایی که قمر دارند یا باران‌هایی که به آنها شهاب باران می‌گویند. اما تمامی این مفاهیم در ذهن بسیاری از ما خشک‌چرا که تجربه دیدنش کمتر بر ایمان رخ داد. گردشگری نجومی اما فرصتی دوباره برای جان بخشیدن به همان مفاهیم است. گردشگری که ایران ظرفیت بالایی از آن دارد اما همانند سایر گردشگری‌ها مغفول مانده است.

گردشگری نجومی
گردشگری نجومی ظرفیتی در اماکن تاریخی و طبیعی است که با راه‌انداختن تورهای نجومی و استفاده از توانمندی و خلاقیت، گروه‌های طبیعت‌گرد و منجم و دوستداران آسمان شب را به خود جذب کرده است. واژه گردشگری نجوم تقریباً حدود ۱۲ سال است که وارد ادبیات گردشگری در سطح جهان شده است. تورهای نجوم امروزه به عنوان یکی از شاخه‌های پرطرفدار گردشگری در جهان، مورد توجه هستند. توسعه بسیاری از کشورهای سال‌هاست از سوی این شاخه از گردشگری در برگیرنده مجموعه‌ای از فعالیت‌های تفریحی و آموزشی برای دیدن پدیده‌های نجومی با چشم غیر مسلح یا با استفاده از ابزارهای نجومی است. گردشگری نجوم در قالب برگزاری تورهای رصد و... اجرا می‌شود و به دلیل برخورداری از جذابیت برای تمامی گروه‌های سنی، روز به روز به علاقمندان آن افزوده می‌شود. تنوع حیطه‌ها و زمینه‌های مربوط به حوزه

